

PJESËMARRJA E SHOQËRISË CIVILE NË PROCESET VENDIMMARRËSE

UDHËZUES PRAKTIK PËR ORGANIZATAT E SHOQËRISË CIVILE NË
KOSOVË



Projekt i financuar nga
BE i menaxhuar nga
Zyra e Bashkimit
Europian në Kosovë

Me mbështetjen e
Departamentit Federal
Zviceran të Punëve të
Jashtme



Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

Working Towards a
Stable Multi-Ethnic Kosovo



Autorët kontribuues

Rebecca Darts, Adrian Zeqiri, Lars Burema, Jeta Bakija, M. Alejandra Morena

Redaktorët e ekzemplarit

Ragan Dueker, Amy Coulterman, Javiera Thais, Arbën Osmani

Përkthyes

Artan Çollaku

Mirënjohje

ECMI Kosova është mirënjohëse për Zyrën e Bashkimit Evropian në Prishtinë dhe Departamenti Federal Zviceran të Punëve të Jashtme (FDFA) për mbështetjen e dhënë për këtë publikim.

Rreth udhëzuesit

Ky udhëzues është hartuar si pjesë e projektit *‘Fuqizimi i shoqërisë civile për të marrë pjesë në mënyrë efektive në proceset e politikave dhe vendimmarrjes nëpërmjet dialogut me institucionet qeveritare’*, financuar nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë dhe që zbatohet nga ECMI Kosova, dhe projektit *‘Përkrahja e qeverisjes efektive për komunitetet minoritare në Kosovë’*, financuar nga Departamenti Federal Zviceran i Punëve të Jashtme (DFPJ).

Rreth ECMI Kosovës www.ecmikosovo.org

ECMI Kosova është organizata joqeveritare kryesore e angazhuar me çështje të komuniteteve minoritare në Kosovë, me qëllim të zhvillimit të institucioneve përfshirëse, përfaqësuese dhe të ndjeshme ndaj komuniteteve, institucione këto që mbështesin një Kosovë të qëndrueshme shumë-etnike.

ECMI Kosova kontribuon në zhvillimin, forcimin dhe zbatimin e legjislacionit përkatës, dhe përkrah institucionalizimin e mekanizmave qeveritare të ndërlidhur me çështje të komuniteteve, dhe ngrit kapacitetit e akterëve të shoqërisë civile dhe të qeverisë për t'u angazhuar me njëri-tjetrin dhe bashkëvepruar në mënyrë konstruktive dhe të qëndrueshme.

Rr. Nëna Terezë Nr. 41, Apt. 29,
10000 Prishtinë, Kosovë,
Tel. +381 (0) 38 224 473

Rr. Cika Jovina Nr. 3, Kati I
38220 Mitrovicë Veriore, Kosovë,
Tel. +381 (0) 64 00 55 488

Vërejtje

Ky publikim është hartuar me ndihmën e Bashkimit Evropian dhe Departamentit Federal Zviceran të Punëve të Jashtme (FDFA). Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi vetëm e ECMI Kosovës dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet se pasqyron pikëpamjet e Bashkimit Evropian ose të FDFA-së së Zvicrës.

E drejta e autorit

© Qendra Evropiane për Çështje të Minoriteteve (ECMI) në Kosovë, prill 2013. Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të riprodhohet, të ruhet në sisteme ripërtëritëse ose të bartet në çfarëdo forme ose me çfarëdo mjeti, qoftë ai elektronik, mekanik, fotokopjim, regjistrim, ose çfarëdo mjeti tjetër, pa lejen paraprake të ECMI Kosovës.

PËRMBAJTJA

LISTA E AKRONIMEVE DHE SHKURTESAVE	4
1. HYRJE.....	5
2. CFARË ËSHTË Pjesëmarrja e OSHC-ve?	5
3. PSE KA RËNDËSI Pjesëmarrja e OSHC-ve?	7
4. MEKANIZMAT E Pjesëmarrjes së OSHC-ve	8
4.1 Qasja në informata.....	8
4.2 Mekanizmat e pjesëmarrjes në nivelin qendror	12
4.3 Mekanizmat e pjesëmarrjes në nivelin komunal.....	15

LISTA E INFORMATAVE

Kutia 1 – Si të regjistroni një OJQ lokale në Kosovë.....	6
Kutia 2 – RAST STUDIMOR: Bashkëpunimi i suksesshëm shoqëri civile – qeveri në hartimin e Ligjit për Qasje në Dokumente Publike.....	7
Kutia 3 – Shembuj të dokumenteve që duhet të jenë të qasshme për publikun.....	8
Kutia 4 – Zyra e Komisionarit për Gjuhë.....	8
Kutia 5 – Shabllon i një Kërkese për Informata.....	10
Kutia 6 – Njësitë për të Drejtat e Njeriut (NjDNj-të).....	11
Kutia 7 – Bëhuni pjesë e KKK-së.....	12
Kutia 8 - RAST STUDIMOR: Përfshirja e suksesshme e shoqërisë civile – Ligji mbi OJQ-të në Kosovë	14
Kutia 9 – Të drejtat gjuhore në nivelin komunal	16
Kutia 10 - RAST STUDIMOR: Task Forca për Arsimimin e Romëve, Ashkalive dhe Egjiptasve.....	17
Kutia 11 – Objektivat SMART	18
Kutia 12 – Mjetet e mundshme për avokim.....	19

LISTA E AKRONIMEVE DHE SHKURTESAVE

ZKQM	Zyra Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë, të Drejta të Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe Çështje Gjinore
KKK	Këshilli Konsultativ për Komunitetet
KDIK	Komisioni për të Drejtat dhe Interesat e Komuniteteve
OSHC	organizatë e shoqërisë civile
ECMI Kosova	Qendra Evropiane për Çështje të Minoriteteve në Kosovë
MAPL	Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
MAP	Ministria e Administratës Publike
OJQ	organizatë joqeveritare
ZKGJ	Zyra e Komisionarit për Gjuhë
ZKM	Zyra e Kryeministrit
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
TAOSHC/ATOSHC	Asistenca Teknike për Organizatat e Shoqërisë Civile
OKB	Organizata e Kombeve të Bashkuara

1. HYRJE

Pjesëmarrja e publikut në vendimmarrje është element thelbësor për çdo sistem politik transparent, të përgjegjshëm dhe demokratik. Ajo siguron vazhdimin e dialogut në mes të qytetarëve dhe vendimmarrësve jashtë kohës kur mbahen zgjedhje. Kjo idealisht rezulton në politika dhe legjislacion që u përgjigjen më mirë nevojave të njerëzve të cilët kanë ndikim. Organizatat e shoqërisë civile (OSHC-të) luajnë një rol të rëndësishëm në mekanizma të tillë të pjesëmarrjes, duke ofruar një lidhje në mes të qytetarëve dhe vendimmarrësve. Pjesëmarrja e publikut është veçanërisht e rëndësishme për grupet e marginalizuara si komunitetet minoritare dhe gratë, zëri i të cilëve shpesh neglizhohet nga vendimmarrësit.

Në Kosovë janë vendosur dispozita të ndryshme ligjore dhe mekanizma institucionalë për të mundësuar pjesëmarrjen e publikut në politika publike dhe vendimmarrje. Megjithatë, këto mekanizma nuk po shfrytëzohen në mënyrë efektive. Nuk ekziston kurrfarë dialogu sistematik në mes të OSHC-ve dhe institucioneve qeveritare. Bashkëveprimi kryesisht bëhet në baza *ad hoc*.¹ Për shembull, është vlerësuar se që nga viti 2011, 90 për qind e projektligjeve dhe dokumenteve të politikave janë hartuar pa pjesëmarrjen e shoqërisë civile.²

Ky udhëzues ka për qëllim të kontribuojë në forcimin e rolit të OSHC-ve në proceset e pjesëmarrjes publike në Kosovë duke ofruar një pasqyrë të qartë të mekanizmave ekzistues të pjesëmarrjes së OSHC-ve në Kosovë dhe mbi atë se si të shfrytëzohen ato në mënyrë efektive. Ky udhëzues bazohet në përvojën e gjerë të ECMI Kosovës gjatë punës së saj me shoqërinë civile dhe institucionet qeveritare në Kosovë dhe në legjislacionin konkret, përfshirë *Kushtetutën e Republikës së Kosovës* (në tekstin e mëtejme, *Kushtetuta*) dhe *Ligjin mbi Vetëqeverisjen Lokale*. Ky dokument gjithashtu bazohet në informatat e udhëzuesve dhe librave referencë të hartuar, mes tjerash, nga Asistenca Teknike për Organizatat e Shoqërisë Civile (TAOSHC/ATOSHC), Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE), si dhe Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF), dhe plotëson këto dokumente.

Ky udhëzues është i strukturuar si në vijim: Kapitujt 1 – 3 ofrojnë një diskutim mbi parimin e pjesëmarrjes së OSHC-ve dhe rëndësinë e kësaj për qeverisjen demokratike. Kapitulli 4 ofron një pasqyrë gjithëpërfshirëse të mekanizmave të pjesëmarrjes së OSHC-ve në Kosovë, në nivelin qendror dhe atë komunal, si dhe të mekanizmave për qasje në informata publike. Kapitulli 5 shkurtimisht shqyrton se si duhet të shfrytëzohen mekanizmat e pjesëmarrjes së OSHC-ve si pjesë e fushatave me të gjera të avokimit.

2. CFARË ËSHTË PJESËMARRJA E OSHC-ve?

Në këtë pjesë shqyrtohen konceptet kyçe të këtij publikimi: ‘organizatat e shoqërisë civile’ dhe ‘pjesëmarrja e publikut’.

Organizatat e shoqërisë civile

Organizata e Kombeve të Bashkuara i përkufizon **organizatat e shoqërisë civile** si asociacione të qytetarëve që marrin pjesë vullnetarisht për të avancuar interesat, idetë dhe ideologjitë e tyre.³ OSHC-të përfshijnë klubet dhe shoqatat, organizatat me bazë besimi dhe në komunitet, si dhe sindikatat. OSHC-të përfshihen në çështjet publike pa kërkuar që të fitojnë kontroll të pushtetit, gjë që i dallon ato nga partitë politike.

Ligji i Kosovës mbi Lirinë e Asocimit në Organizata Joqeveritare (në tekstin e mëtejme, *Ligji mbi OJQ-të*) i përkufizon OJQ-të si **shoqata** (organizatat anëtarë të së cilës janë 3 ose më shumë persona) ose **fondacione** (organizatat pa anëtarësim, të përbëra nga një ose më shumë persona, të themeluara për të menaxhuar prona dhe pasuri) të themeluara në Kosovë për t’u marrë me aktivitete **në dobi të publikut ose për interes të ndërsjellë**.⁴

Çfarëdo pasurish, të ardhura dhe fitime të OJQ-ve duhet të shfrytëzohen për të mbështetur qëllimet **jofitimprurëse** të organizatës.⁵ OJQ-ve u ndalohej që të mbledhin fonde ose të bëjnë fushata në përkrahje të partive politike ose kandidatëve për funksione politike, e as mund të mbështesin kandidatët për poste publike në çfarëdo mënyre.⁶ Për një pasqyrë të shkurtër të procedurave të OJQ-ve në Kosovë, ju lutemi konsultoni Kutinë 1, në faqen 6.

¹ Shihni p.sh. Komisioni Evropian (KE), *Kosovo 2011 Progress Report*, fq. 7; Freedom House, *Kosovo (Nations in Transition)*, fq. 287.

² Technical Assistance for Civil Society Organisations (TAOSHC), *Growing Together: Civil Society Involvement in the Legislative Process*, qershor 2011, fq. 13.

³ Paneli i Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Personat Eminentë për Marrëdhëniet Organizata e Kombeve të Bashkuara – Shoqëria Civile, *We the peoples: civil society, the United Nations and Global Governance* (ose Raporti i Cardosos), 2004, cf. Glossary fq. 13.

⁴ Ibid., Neni 5.

⁵ Ibid., Neni 4.

⁶ Ibid., Neni 15.

Kutia 1 - Si të regjistroni një OJQ vendore në Kosovë

Për të regjistruar OJQ-në tuaj nevojitet të dorëzoni një numër dokumentesh në Departamentin për Regjistrim dhe Ndërlidhje me OJQ-të, i cili gjendet në kuadër të Ministrisë së Administratës Publike (MAP) (ish-ndërtesa e Gërmisë, Rr. Nënë Tereza, Zona D, kati II, zyra nr. 221, Tel: 038 / 212-066). Ju gjithashtu mund të regjistroni OJQ-në tuaj përmes internetit (<http://ngo.rks-gov.net/Fillimi.aspx>). Në vijim listohen hapat më të rëndësishëm që duhet të ndërmerren për të regjistruar një OJQ në Kosovë:

1. Një OJQ e mundshme duhet të ketë një statut. Ju mund të hartoni atë duke plotësuar formularin e aplikimit të 'model statutit'. Këtë formular mund ta shkarkoni nga <http://map.rks-gov.net/sq/Page.aspx?id=18>.
2. OJQ-ja duhet të hartojë një 'akt themelimi'. Ky dokument në thelb përcakton synimin e përgjithshëm dhe qëllimin e OJQ-së dhe duhet të përmbajë nënshkrimet origjinale.
3. Themeluesit e OJQ-së duhet të dorëzojnë kopjet e kartave të tyre të identifikimit ose pasaportave.
4. Të gjithë anëtarët e OJQ-së duhet të japin emrat e tyre të plotë, si dhe kopjet e kartave të tyre të identifikimit ose pasaportave, së bashku me nënshkrimet e tyre.
5. OJQ-ja duhet të dorëzojë logon e saj zyrtare, e cila përmban një simbol dhe emrin me shkronja.
6. OJQ duhet të zgjedh një përfaqësues të autorizuar.

Pjesëmarrja publike

Pjesëmarrja publike është proces i vazhdueshëm i përfshirjes së publikut (shoqërisë civile, qytetarëve të interesuar, komunitetit të biznesit, etj.) në aktivitete të qeverisë. Parimi udhëheqës është se kur qeveria synon të marrë një vendim që ndikon në të drejtat dhe interesat e publiku, publiku duhet të informohet dhe t'i mundësohet që të marrë pjesë në mënyrë aktive dhe të ndikojë në procesin e vendimmarrjes.⁷ Në procese të tilla të pjesëmarrjes, OSHC-të veprojnë si shumëfishues të përfshirjes së qytetarëve.⁸

Një pjesëmarrje e tillë e publikut mund të lehtësohet nga qeveritë përmes një procesi të **konsultimit publik**, i cili mund të përfshijë takime publike, punëtori, anketa dhe mekanizma të tjerë për të vlerësuar më mirë nevojat dhe prioritetet e publikut me qëllim të përmirësimit të shërbimeve dhe të legjitimitetit të përfaqësuesve të zgjedhur.

Instrumente të ndryshme ndërkombëtare dhe rajonale për të drejtat e njeriut përcaktojnë një numër të drejtash që lehtësojnë pjesëmarrjen publike të OSHC-ve: për shembull, *Konventa Evropiane për të Drejtat dhe Liritë Themelore të Njeriut* (*Konventa Evropiane*) parasheh të drejtën në **liri të shprehjes** (neni 10) dhe **lirinë e mbledhjes dhe asociimit** (neni 11).

Deklarata e OKB mbi të Drejtat e Personave që u Përkasin Pakicave Kombëtare, Etnike, Fetare dhe Gjuhësore specifikisht parasheh për **minoritetet** të drejtën për të marrë pjesë në jetën publike, në veçanti në vendimet në nivel kombëtar dhe rajonal në lidhje me minoritetin të cilit i përkasin ose ku jetojnë (neni 2). Në këtë aspekt, instrumenti më i rëndësishëm juridik, i cili është drejtpërdrejt i zbatueshëm në Kosovë, është *Konventa Kornizë e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare* (*Konventa Kornizë*). Neni 15 i obligon shtetet palë që të "krijojnë kushtet e nevojshme për pjesëmarrjen efektive të personave që u përkasin pakicave kombëtare në çështjet publike, në veçanti në ato që ndikojnë te ta."

Duhet nënvizuar se ndonëse Kosova nuk është nënshkruese e drejtpërdrejtë, një varg instrumentesh ndërkombëtare dhe rajonale janë drejtpërdrejt të zbatueshme në Kosovë, përfshirë *Konventën Evropiane* dhe *Konventën Kornizë*, siç përcaktohet në nenin 22 të Kushtetutës.⁹

Përveç kësaj, Kushtetuta e Kosovës (neni 44) garanton **të drejtën për liri të asociimit**, përfshirë të drejtën e të gjithë qytetarëve të Kosovës për të themeluar një organizatë ose për të qenë anëtarë të një organizate, si dhe për të marrë pjesë në aktivitete të një organizate. Këto të drejta mundësojnë funksionimin e OSHC-ve në Kosovë. *Ligji mbi OJQ-të* gjithashtu siguron **të drejtën e të gjithë personave për të regjistruar një OJQ** dhe vendos një procedurë të thjeshtë për regjistrim.¹⁰ Megjithatë, nuk kërkohet regjistrim për të ushtruar të drejtën e lirisë së asociimit.

⁷ Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), *Local Transparency and Public Participation – A Handbook*, dhjetor 2009, fq. 23.

⁸ Konferencë OJQN-ve të Këshillit të Evropës, *Code of Good Practice for Civil Society Participation in the Decision-Making Process*, miratuar nga Konferenca e OJQN-ve, në takimin e saj të 1 tetorit 2009.

⁹ Qendra Evropiane për Çështje të Minoriteteve në Kosovë dhe Qendra për Ndihmë Juridike dhe Zhvillim Rajonal, *A Legal Handbook - Vulnerable and Marginalised Groups in Kosovo*, dhjetor 2012.

¹⁰ Ligji Nr. 2009/03-L-134 për Lirinë e Asociimit në Organizata Joqeveritare, Neni 9.

3. PSE KA RËNDËSI PJESËMARRJA E OSHC-ve?

Pjesëmarrja efektive e shoqërisë civile në vendimmarrje të qeverisë mund të luajë një rol kyc në zhvillimin dhe forcimin e një demokracie pluraliste, pjesëmarrëse dhe llogaridhënëse në Kosovë. Në këtë pjesë vihen në pah disa nga arsyet kryesore pse pjesëmarrja e OSHC-ve është e rëndësishme për qeverisjen demokratike.

Qeverisja e mirë

OSHC-të janë veçanërisht të dobishme në promovimin e **praktikave demokratike dhe qeverisjes së mirë** përmes avokimit për interesat dhe pikëpamjet e të gjitha grupeve të shoqërisë, gjë që idealist do të rezultojë në rregullore, ligje dhe politika që janë më të qëndrueshme dhe që u përshtaten më mirë nevojave të qytetarëve. OSHC-të mund tu ofrojnë institucioneve mbështetje, ekspertizë, ide dhe njohuri të vendit përkatës të konsiderueshme përgjatë tërë proceseve të politikë-bërjes.

Përfshirja

Shoqëria civile ka përgjegjësinë të jetë **zëri i qytetarëve të nën-përfaqësuar** të cilët duan të përfshihen në proceset vendimmarrëse politike, veçanërisht ata pa të drejtën e votës ose të marginalizuar, përfshirë komunitetet minoritare, gratë dhe personat me aftësi të kufizuara. OSHC-të shpesh janë i vetmi aktor i ndërmjetëm përmes të cilave interesat e tyre mund të dëgjohen dhe për qasje procesin e vendimmarrjes. Pjesëmarrja nga të gjithë pjesëtarët e shoqërisë është thelbësore për një **demokraci** të gjallë e aktive dhe të qëndrueshme.¹¹

Llogaridhënia dhe transparencia

Pjesëmarrja e shoqërisë civile siguron llogaridhënie dhe transparencë më të madhe në të gjitha fazat e vendimmarrjes, dhe OSHC-të mund të luajnë një **rol kritik mbikëqyrës**. Qeveria duhet të mbahet llogaridhënëse para qytetarëve të saj për punën e saj, gjë që nënkupton se duhet t'u raportojë rregullisht qytetarëve. Transparenca kërkon që të gjitha informatat mbi punën e qeverisë të jenë në dispozicion dhe lehtësisht të qasshme për publikun. Informatat duhet të jenë të përditësuara dhe të kuptueshme për të mundësuar pjesëmarrje të informuar të shoqërisë civile.¹²

Parandalimi i konfliktit

Pjesëmarrja e shoqërisë civile mund të inkurajojë qeveritë që të adresojnë problemet para se të arrijnë një pikë kritike. Në këtë aspekt, shoqëria civile mund të jetë një forcë shumë e rëndësishme për parandalimin e konflikteve dhe ndërtimin e paqes. Besueshmëria përkrahja politike më e madhe zvogëlon rrezikun e keqkuptimeve dhe konflikteve, dhe shoqëria civile mund të ndihmojë në ndërtimin e konsensusit dhe të ndihmojë në zbutjen dhe amortizimin e konfliktit.¹³

Kutia e mëposhtme liston përshkruan një nga rastet më të suksesshme të bashkëpunimit efektiv të shoqërisë civile me institucionet qeveritare në Kosovë, në nivelin qendror:

Kutia 2 – RAST STUDIMOR: Bashkëpunimi i suksesshëm shoqëria civile – qeveri në hartimin e Ligjit për Qasje në Dokumente Publike

Hartimi i *Ligjit për Qasje në Dokumente Publike*, miratuar nga Kuvendi në vitin 2010, është një nga shembujt më të mirë të pjesëmarrjes së shoqërisë civile në procesin ligjvënës. Në këtë rast, OSHC-të kanë marrë pjesë në secilën fazë të hartimit të këtij ligji. OSHC-të përkatëse kanë qenë anëtarë të Grupit Punues qeveritar, i cili kishte përgatitur ligjin për dorëzim në Kuvend, dhe gjithashtu kanë marrë pjesë në dëgjimet publike të organizuara nga komisionet parlamentare. Kështu, ky përbën një nga shembujt e pakta në Kosovë kur legjislacioni është zhvilluar në partneritet të vërtetë me shoqërinë civile.

¹¹ Community of Democracies, *Final Warsaw Declaration: Toward a Community of Democracies*, Ministerial Conference, Warsaw, Poland, 27 qershor 2000.

¹² MAPL, *Local Transparency and Public Participation – A Handbook*, dhjetor 2009, fq. 17

¹³ Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara (UNDP), *Civil Society & Development: Kosovo Human Development Report*, 2008, fq. 27.

4. MEKANIZMAT E PJESËMARRJES SË OSHC-ve

Për të lehtësuar pjesëmarrjen e OSHC-ve, korniza legislative e Kosovës parasheh një gamë të gjerë të mekanizmave për të mundësuar përfshirjen e OSHC-ve në politika publike vendimmarrje, në nivelin komunal dhe atë qendror. Në këtë kapitull jepet një pasqyrë gjithëpërfshirëse e mekanizmave të pjesëmarrjes në Kosovë dhe këshilla praktike se si të shfrytëzohen këto mekanizma. Ky kapitull është i ndarë në tri pjesë: pjesa e parë ka të bëjë me çështje ndër-sektoriale të së drejtës për informim; e dyta mbulon mekanizmat e pjesëmarrjes në nivelin qendror; dhe e treta diskuton mekanizmat e nivelit komunal.

4.1 Qasja në informata

Qasja në informata relevante, të sakta dhe të përditësuara është parakusht për pjesëmarrjen e informuar dhe efektive të publikut. Informatat adekuate u mundësojnë OSHC-ve që të kryejnë aktivitete të avokimit, për ngritjen e vetëdijes dhe mbikëqyrëse. Qasja në informata mbi punën dhe planet e qeverisë është element thelbësor i qeverisjes transparente dhe llogaridhënëse.

Kutia 3 – Shembuj të dokumenteve që duhet të jenë të qasshme për publikun

- Raportet vjetore të Komunave dhe të Ministrive
- Raportet e auditimit
- Dokumentet buxhetore (përfshirë raportet tatimore)
- Planet e veprimit dhe strategjitë
- Politikat e prokurimit
- Dokumentacionet e tenderëve
- Procesverbalet e mbledhjeve të Kuvendeve Komunale dhe të Kuvendit të Kosovës
- Dokumente të tjera zyrtare (shihni *Ligjin për Qasje në Dokumente Publike*)

Të gjitha informatat që mbahen nga organet e qeverisjes janë, në parim, publike. Informatat mund të mbahen për një grup të ngushtë arsyesh legjitime. *Kushtetuta* (neni 41) dhe *Ligji për Qasje në Dokumente Publike* u japin të gjithë qytetarëve të drejtën për qasje në dokumente publike, me përjashtim të informatave që janë të kufizuara me ligj, për shembull për shkak të privatësisë, sekreteve afariste ose për arsye të sigurisë.

Dokumente zyrtare mund të kërkohen nga të gjitha institucionet publike, në nivelin qendror dhe atë komunal, si dhe institucioni përkatës është obliguar të përgjigjet brenda shtatë ditëve.¹⁴ Ju lutemi konsultoni Kutinë 5 për një shabllon të kërkesës për qasje në dokumente zyrtare.

Ligji për Vetëqeverisjen Lokale (neni 68.5) u jep qytetarëve të drejtën për të parë çfarëdo dokumenti që mbahet nga komuna. Komunitetet janë të detyruara që të lehtësojnë qasjen në dokumente zyrtare dhe që të publikojnë për publikun, në mënyrë proaktive dhe me kohë, informata të sakta dhe të përditësuara mbi aktivitetet dhe planet, si

dhe mbi punën e kaluar të qeverisë komunale.¹⁵

Publiku (përfshirë OSHC-ve) ka të drejtë **t'u parashtrojë pyetje, si dhe të kërkojë informata dhe shpjegime** nga organet komunale mbi çfarëdo që lidhet me kompetencat dhe funksionet e komunës.¹⁶ Kështu, publiku mund të kërkojë informata mbi çështje të tilla si buxheti i komunës, plani rregullativ dhe plani urban i komunës, sistemi i furnizimit me ujë, planet komunale të arsimit, bujqësisë, turizmit, etj.

Përdorimi i gjuhëve

Kushtetuta përcakton shqipen dhe serbishten si **gjuhë zyrtare** të Kosovës, barazia e të cilave është e garantuar me *Ligjin mbi Përdorimin e Gjuhëve*. Në nivelin komunal, gjuhëve të tjera të komuniteteve, si turqishtes, boshnjakishtes dhe gjuhës rome, mund t'u jepet statusi i gjuhës zyrtare.¹⁷ Çdo person në Kosovë ka të drejtë të komunikojë me institucionet qeveritare (dhe për të marrë përgjigje) dhe të pranojë shërbimet dhe dokumentet publike në dispozicion në gjuhët zyrtare. Është përgjegjësi e të gjitha institucioneve qeveritare që të sigurojnë që kjo të jetë e mundur.¹⁸

¹⁴ Ligji Nr. 03/L-215 për Qasje në Dokumente Publike, Neni 7.

¹⁵ Udhëzimi Administrativ i MAPL-së Nr. 2006/03, Neni 8.

¹⁶ Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale, Neni 69.

¹⁷ Ligji Nr. 02/L-37 për Përdorimin e Gjuhëve, Neni 1 dhe 2.

¹⁸ Ibid., Neni 7(2).

Kutia 4 - Zyra e Komisionerit të Gjuhëve

Zyra e Komisionerit të Gjuhëve (ZKGj) ka mandat që të ruajë, promovojë, mbrojë dhe monitorojë përdorimin e gjuhëve zyrtare dhe që të sigurojë statusin e tyre të barabartë në Kosovë, siç parashihet me *Kushtetutë* dhe *Ligjin mbi Përdorimi i Gjuhëve*. OSHC-të mund t'i paraqesin ankesa ZKGJ-së nëse mendojnë se të drejtat e tyre gjuhësore nuk po respektohen, për shembull, në lidhje me përkthimin e dokumenteve zyrtare dhe sigurimin e përkthimit në të folur gjatë takimeve.

Sfidat

- Kuvendi i Kosovës është shpesh i ngadaltë në informimin e publikut mbi përmbajtjen e **projektligjeve që janë në përgatitje e sipër**, gjë që ia bën të vështirë shoqërisë civile që të mund të japë kontribut.
- **Ueb-faqet** e Komunave janë shpesh të paplota dhe jo të përditësuara. Shpesh dokumentet dhe rregulloret nuk janë në dispozicion nëpër ueb-faqe.
- Ekziston pabarazi në mes të **gjuhëve** zyrtare në lidhje me disponueshmërinë e dokumenteve dhe rregullave online. Materialet janë shpesh në dispozicion vetëm në gjuhën shqipe.
- Korrespondencat me **e-mail** shpesh injorohen.
- **Informatat për kontakt** shpesh ose mungojnë ose nuk përditësohen edhe atëherë kur institucionet qeveritare dhe komunat posedojnë ueb-faqe që janë në funksion.
- Ka mungesë të informatave të hollësishme e transparente mbi **ndarjen e buxhetit**.

Këshilla praktike

Ku mund të merrni informata

- Ligjet e miratuara nga Kuvendi i Kosovës publikohen në **ueb-faqen** e tij dhe në **Gazetën Zyrtare**.¹⁹ Rregulloret dhe vendimet e Komunave duhet të publikohen në **ueb-faqet e Komunave** dhe në **tabelën e shpalljeve** të Komunës.
- **Tryeza për informim** është pika e parë e kontaktit në Komunë. Këtu mund të ju udhëzojë te personin më relevant për t'i drejtuar kërkesën tuaj.
- OSHC-të mund të regjistrohen për **'RSS feeds'**²⁰ në vegëzat e komisioneve të Kuvendit të Kosovës për të marrë informata të përditësuara mbi punën e komisioneve.²¹

Si të kërkonti informata

- Për të siguruar përgjigje të suksesshme dhe të shpejtë, dërgoni kërkesa përmes e-mailit dhe në **kopje fizike**, dhe bëni më pas një **thirrje telefonike**.
- Jini të informuar - sigurohuni që dokumenti që ju intereson nuk është i përjashtuar nga qasja e publikut.
- Jini specifikë për atë se sa kopje i doni dhe si doni të konsultoheni me dokumentin (p.sh. në format elektronike ose në zyra të institucionit). Vini re se kopjet me më pak se 20 faqe të formatit A4 janë falas, por mund të ju kërkohej të paguani për dërgim me postë.
- Në institucionet e nivelit qendror, informatat dhe dokumentet mund të kërkohej nga **Zyrat e Arkivave**. Kërkesat në Kuvendin e Kosovës duhet t'i drejtohen **Zyrës së Sekretarit**.²²
- **Zyra Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë (ZKQM)** është e mandatuar për të lehtësuar qasjen e shoqërisë civile në vendimarrje dhe mund të japë informata OSHC-ve që kërkojnë mundësi për pjesëmarrje.
- OSHC-të e interesuara rreth komuniteteve jo-shumicë mund të kërkojnë informata nga **Zyra për Çështje të Komuniteteve (ZÇK)**.²³

¹⁹ Ueb-faqja e Gazetës Zyrtare: <http://gazetazyrtare.rks-gov.net/RQ.aspx>; Ueb-faqja e Kuvendit të Kosovës: <http://assembly-kosova.org>.

²⁰ 'RSS feed' mund të gjendet në: <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=2,100>.

²¹ 'RSS' është shkurtesa për 'Really Simple Syndication'. 'RSS feeds' janë një mënyrë e shpejtë dhe e lehtë për qasje në informatat më të fundit nga një blog ose burim lajmesh. Kur regjistroheni në RSS mund të merrni përditësimet të vendosur në një program që u përgjigjet postimeve tuaja në format lehtë të lexueshëm.

²² Ueb-faqja e Zyrës së Sekretarit: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,2>.

²³ Ueb-faqja e Zyrës për Çështje të Komuniteteve: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,2>.

Çfarë të bëni nëse ju refuzohet qasja në një dokument

- Nëse një kërkesë për informata refuzohet, parashtruesi i kërkujes **mund të kërkojë shpjegime**. Mos harroni të përmendni *Ligjin për Qasje në Dokumente Publike*!
- Nëse ju refuzohet qasja në një dokument (dhe nëse mendoni se dokumenti në fjalë duhet të jetë në dispozicion të publikut sipas ligjit):
 1. Kërkoni përjashtim ose qasje të pjesshme
 2. Pyesni për një shpjegim me shkrim
 3. Parashtroni ankesë Avokatit të Popullit
 4. Shkruajuni mediaveSigurohuni që ju të mbani të dhënat në lidhje me atë se me kë flisni, arsyet e dhëna dhe veprimet e ndërmarra.
- Nëse informacioni apo dokumentet nuk janë në dispozicion, mund të provoni të pyesni OSHC të tjera ose të përdorni kontaktet tuaja brenda qeverisë.

Kutia 5 – Shabllon i një Kërkesë për informata

Re: Kërkesë për dokument

I/e nderuar,

Po ju shkruaj për të kërkuar [përshkrim i shkurtër i dokumentit], bazuar në *Ligjin për Qasje në Dokumente Publike*. Nëse nuk mund të veproni në pajtueshmëri me këtë kërkesë, ju lutemi më ktheni një shpjegim me shkrim.

Sinqerisht,

[Emri]

Emri i parashtruesit të kërkesës: Emri Mbiemri

Numri i letërnjoftimit/dokumentit personal: 123456789

Adresa: Rr. Rruga, Nr. 1, Apt 1, 10000 – Prishtinë

Telefon: 012345678

E-mail: emri.mbiemri@gmail.com

Emri i dokumentit: I panjohur

Lloji i dokumentit: Procesverballi

Përshkrimi i dokumentit (-eve) të kërkuar(-a): Procesverballi nga mbledhja publike e Kuvendit Komunal të Pejës, të mbajtur në prill 2013

Numri i dokumenteve: 1

Gjuha në të cilën kërkohet: Serbisht

Si doni të qaseni në dokument? Kopje fizike

[Konsultime në vend/ kopje fizike/ kopje në format elektronik/ tjetër]

Numri i kopjeve që nevojiten: 2

Çfarëdo informate shtesë: Asnjë

4.2 Mekanizmat e pjesëmarrjes në nivelin qendror

Ligjet e Kosovës parashohin një numër të mekanizmave formalë nëpërmjet të cilave OSHC-të mund të marrin pjesë në vendimmarrje, si në degët ekzekutive ashtu edhe atë legislative të qeverisë. Në këtë pjesë përshkruhen disa nga më të rëndësishmit nga këta mekanizma.

Koncept-dokumentet

Koncept-dokumenti është një dokument që përgatitet nga Qeveria e Kosovës para hartimit të një ligji të ri, plotësim-ndryshimeve në ligje apo vendimeve të rëndësishme të politikave. Ky dokument përcakton objektivat dhe karakteristikat kryesore të një propozimi të tillë të qeverisë. Sipas *Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës nr. 09/2011*, Qeveria është e detyruar t'i bëjë publike këto dokumente dhe të kërkojë komentet e OSHC-ve specifike që preken nga propozimi në fjalë. Qeveria gjithashtu duhet të sigurojë që ato OSHC të posedojnë informata të mjaftueshme dhe kohë për të ofruar të dhëna substanciale (neni 32).

Këshillat e ekspertëve

Këto këshilla mund të formohen nga Qeveria për të dhënë këshilla të specializuara profesionale; OSHC me ekspertizë të fuqishme mund të marrin pjesë si ekspertë në këshilla të tillë.

Zyra Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë, të Drejtat e Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe Çështje Gjinore (ZKQM)

Zyra Këshillëdhënëse për Qeverisje të Mirë, të Drejtat e Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe Çështje Gjinore (ZKQM), e cila funksionon në kuadër të Zyrës së Kryeministrit (ZKM), ka një rol kryesisht këshillues dhe monitorues në raport me ministrinë e Qeverisë në lidhje me të drejtat e njeriut dhe qeverisjen e mirë. Si pjesë e këtij mandati, ajo duhet të lehtësojë qasjen e shoqërisë civile në vendimmarrjen publike; megjithatë, aktivitetet e saj në këtë fushë kanë qenë të kufizuara.

Mbledhjet e komisioneve të Kuvendit të Kosovës

Mbledhjet e komisioneve të Kuvendit të Kosovës janë të hapura për publikun dhe madje mund të transmetohen përmes televizioneve.²⁴ OSHC-të mund të ftohen për të prezantuar të dhëna, hartuar dokumente të rëndësishme, ose të kontribuojnë në këto mbledhje me njohuri të specializuara.²⁵ Megjithatë, në fund të fundit i mbetet komisionit të vendosë nëse do që të konsultohet me OSHC-të dhe të marrë parasysh kontributin e tyre.

Mbledhjet mbahen rregullisht (të paktën një herë në muaj) dhe njoftimet duhet të publikohen një javë më herët, në kalendarin e ueb-faqes së Kuvendit dhe të shpallen në media të lajmeve.²⁶ Komitetet kryejnë pjesën më të madhe të punës në shqyrtimin e projektligjeve dhe propozimin e plotësim-ndryshimeve – prandaj lobimi mund të jetë shumë i dobishëm.

Komisioni për të Drejtat dhe Interesat e Komuniteteve (KDIK)

KDIK është komision i përhershëm i Kuvendit të Kosovës, me përfaqësim të garantuar të komuniteteve jo-shumicë. Ai punon për të siguruar që legjislacioni i propozuar të jetë në përputhje me të drejtat dhe interesat e komuniteteve dhe mbikëqyrë zbatimin e ligjeve të miratuara nga Kuvendi i Kosovës.

Dëgjimet publike

Rregullorja e Punës së Kuvendit të Kosovës u lejon komisioneve që të mbajnë dëgjime publike me “ekspertë, organizata publike, përfaqësues të grupeve të interesave dhe persona të tjerë”, gjë që përfshin OSHC-të.²⁷ Për pjesëmarrje në një seancë të dëgjimit publik të Kuvendit të Kosovës kërkohet një ftesë publike, kështu që OSHC-të duhet të kërkojnë që të ftohen.²⁸ Nëse një OSHC nuk ka pranuar një ftesë për një dëgjim publik, ato mund të konsultohen me komisionin përkatës që do të mbajnë seancën e dëgjimit publik.

Kutia 6 – Njësit për të Drejtat e Njeriut (NjDNj-të)

Të gjitha ministrinë dhe komunat kanë NjDNj-të, të cilat janë të mandatuara për të promovuar dhe mbrojtur të drejtat e njeriut brenda këtyre institucioneve të veçanta. Këto njësi gjithashtu janë përgjegjëse për marrëdhëniet me shoqërinë civile dhe OSHC-të mund të kontaktojnë këto njësi për informacion dhe pyetje mbi procedurat e pjesëmarrjes.

²⁴ Rregullorja e Punës së Kuvendit të Kosovës, 29 prill 2010, Neni 43.1.

²⁵ Ibid., Neni 65.4.

²⁶ Kuvendi i Kosovës, *Manual on the Oversight Function of Parliamentary Committees*, June 2012, fq. 17-18.

²⁷ Rregullorja e Punës së Kuvendit të Kosovës, 29 prill 2010, Neni 66.1.

²⁸ Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE), *Reference Book for Civil Society Organizations: Participation in the Legislative, Oversight and Budget Processes of the Assembly of Kosovo*, nëntor 2011, fq. 32.

OSHC mund të krijojë një llogari në internet për t'u regjistruar në **Bazën e të dhënave të Kuvendit të Kosovës për organizatat e shoqërisë civile** nëpërmjet ueb-faqes së Kuvendit të Kosovës.²⁹ Kjo bazë të dhënash menaxhohet nga Zyra e Kuvendit për Media dhe Marrëdhënie me Publikun dhe i mundëson Kuvendit të Kosovës që të identifikojë pjesëmarrësit potencialë në dëgjime dhe konsultime me publikun. Organizatat e regjistruara gjithashtu marrin informata mbi punën e Kuvendit dhe ngjarjet e ardhshme relevante.

Nisma legislative

Në nivelin qendror, *Kushtetuta*³⁰ dhe *Ligji për Iniciativa Legjislative* u jep të gjithë qytetarët e Kosovës (përfshirë OSHC-ve) **të drejtën për t'i propozuar legjislacion** (ligje të plota ose koncepte për një ligj) Kuvendit të Kosovës me mbledhjen e të paktën 10000 nënshkrimeve dhe dorëzimin e tyre në Zyrën e Kuvendit për Propozime dhe Parashtresa.³¹ Një nismë e tillë duhet të përfshijë llojin e nismës legislative dhe titullin e saj, si dhe emrin, mbiemrin, vendin e lindjes, nënshkrimin dhe datën e nënshkrimit, për secilin prej nënshkruesve.³²

Këshilli Konsultativ për Komunitete (KKK)

KKK është mekanizmi kryesor për pjesëmarrjen e OSHC-ve të komuniteteve jo-shumicë në nivelin qendror. Ai është organ konsultativ që funksionon në kuadër të Zyrës së Presidentit dhe përbëhet nga përfaqësuesit e OSHC-ve nga të gjitha komunitetet jo-shumicë, të partive politike dhe zyrtarë kycë qeveritarë. KKK funksionalitet shërben si mekanizëm

për bashkëpunim të rregullt ndërmjet komuniteteve dhe qeverisë, duke ofruar mundësinë komuniteteve për të komentuar mbi nismat legislative dhe të politikave në një fazë të hershme.³³ KKK mban takime mujore dhe seanca të jashtëzakonshme gjashtëmujore, të cilat kryesohen nga Presidenti i Kosovës, me qëllim të analizimit të punës së KKK-së dhe qeverisë.

Kutia 7 – Bëhuni pjesë e KKK-së

Cilido përfaqësues i komuniteteve minoritare potencialisht mund të bëhet anëtar i KKK-së. Ky proces u kërkon që të emëroheni nga një OSHC e komunitetit, e akredituar nga Sekretariati i KKK-së, një e ashtuquajtur Organizatë Përfaqësuese e Komunitetit (OPK). Pas një emërimi të tillë, Presidenti i Kosovës emëron kandidatin për anëtar të KKK-së, për një mandat dyvjeçar.

Cilado OSHC e cila përfaqëson interesat e një komuniteti jo-shumicë mund të akreditohet nga Sekretariati i KKK-së, nëse plotësojnë kriteret e përcaktuara në Statutin e KKK-së. Kjo u mundëson OSHC-ve që të emërojnë kandidatët e saj për anëtar të KKK-së. Për më shumë informata, ju lutemi vizitoni ueb-faqen e KKK-së: <http://www.ccc-president-ksgov.net>.

Avokati i Popullit

Avokati i Popullit ka mandat që të hetojë ankesa nga cilido person në Kosovë që beson se të drejtat e tij/saj

njerëzore janë shkelur nga ndonjë autoritet publik vendor në Kosovë.³⁴ Avokati i Popullit zhvillon hetime, publikon raporte dhe ofron shërbime juridike dhe avokim publik. Ankesat mund t'i drejtohen drejtpërdrejt në Institucionit të Avokatit të Popullit, pa i drejtuar ankesë së pari autoritetit përkatës.³⁵

Sfidat

- Nuk ka garanci se kontributi i shoqërisë civile merret parasysh; vendimi nëse do të marrë ose jo parasysh komente e propozime të ofruar nga publiku mbetet në **diskrecionin e institucioneve qeveritare**.
- Nuk ekziston një **formë specifike e konsultimeve** e përcaktuar, me ligj, për Kuvendin e Kosovës.
- Shfrytëzimi i konsultimeve publike nga Kuvendi i Kosovës varet nga **vullneti politik**, pasi që seancat publike nuk janë të detyrueshme.
- Pjesëmarrja e publikut në mbledhje vështirësohet nga **mungesa e informatave** ose informimi i vonshëm, gjë që ua bën të vështirë OSHC-ve që të mund të përgatiten në mënyrë adekuate.
- Materialet e takimeve (agjendat, procesverbalet, etj) në nivelin komunal shpesh **nuk përkthehen** (ose janë me cilësi të dobët), dhe përkthimi me gojë nëpër takime mund të mos jetë në dispozicion.³⁶
- Sallat e takimeve në Kuvend kanë **hapësirë të kufizuar** për monitorues.

²⁹ Ueb-faqja e Bazës së të Dhënave të Shoqërisë Civile të Kosovës: <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=2,1007>.

³⁰ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Neni 79.

³¹ Ligji Nr. 04/L-025 për Nismat Legjislative, kapitulli IV.

³² Ibid., Neni 16.

³³ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Section 60.

³⁴ Ibid., Neni 132.1.

³⁵ Ueb-faqja e Avokatit të Popullit të Kosovës: <http://www.ombudspersonkosovo.org>.

³⁶ ECMI Kosova, Analizë e shkurtër politikash mbi gjuhët (pritet të publikohet); OSCE, *Multilingual Legislation in Kosovo and its Challenges*, shkurt 2012.

- Dëgjimet publike shpesh mbahen **në fund të procesit të vendimmarrjes**, pasi të jenë marrë vendimet.

Këshilla praktike

Avokoni për konsultim të gjerë

- OSHC-të duhet të avokojnë për konsultime më të gjera publike, për të përfshirë dëgjime publike, veçanërisht me Kuvendin e Kosovës, pasi që Kuvendi nuk ka përcaktuar një mekanizëm specifik.
- Avokoni për konsultime në fillim të procesit të hartimit të ligjeve, në mënyrë që t'i mundësoni shoqërisë civile që të sigurojë konsultim kuptimplotë. Loboni te një kryetar komisioni ose anëtar komisioni dhe sigurohuni që të theksoni dobritë e konsultimeve me publikun, si për publikun, ashtu edhe për qeverinë. Vini re se për të avokuar për një takim publik, duhet të ndani kohë të mjaftueshme për të organizuar dhe përgatitur një të tillë.
- OSHC-të duhet të marrin në konsideratë për të avokuar për takime publike shtesë në lokacione sa më afër atyre që preken drejtpërdrejt, p.sh. jashtë Prishtinës, në fshatra dhe në vende të qasshme, siç janë shkollat, për të inkurajuar gratë dhe komunitetet jo-shumicë që të marrin pjesë.

Si të keni qasje në një takim

- Nëse jeni të interesuar të merrni pjesë në takime të një komisioni, siguroni që të regjistroheni me bazën e të dhënave të organizatave të shoqërisë civile dhe të mbani kontakte me kohë me stafin mbështetës të komisionit përkatës të Kuvendit të Kosovës. Një pozitë e një Zyrtares të Lartë për Marrëdhënie me Shoqërinë Civile është planifikuar të jetë pika kryesore e kontaktit me organizatat e shoqërisë civile, si dhe do të administrojë bazën e të dhënave të shoqërisë civile dhe do të përgatisë e zhvillojë aktivitete të përbashkëta të Kuvendit me shoqërinë civile.³⁷

Sugjerime për përgatitjen e një takimi

- Jini të informuar dhe të përgatitur për t'iu përgjigjur pyetjeve. Studioni mirë çështjen tuaj dhe të jini të sigurt për faktet dhe shifrat dhe shfrytëzimin e duhur të të dhënave empirike që mund të ndikojnë në mendimet tuaja. OSHC-të duhet të hulumtojnë opsione të ndryshme të politikave, rezultatet e pritura dhe implikimet e mundshme të rezultateve të synuara.
- Hulumtoni nëse grupe të tjera të interesit do të avokojnë për zgjidhje politikash që janë në konkurrencë me tuajat dhe jini të përgatitur që të tjerë të mos pajtohen me ju.
- Jini realistë në lidhje me atë që ju doni të arrini dhe sigurohuni që objektivat tuaja të avokimit janë brenda kompetencave të organit përkatës të qeverisë, dhe në këtë mënyrë kontributi juaj mund të jetë më me ndikim dhe kuptimplotë.

Si të merrni pjesë

- Nëse është e mundur, përdorni një zëdhënës në takime, i cili artikulon mirë dhe idealisht dikë që ka marrëdhënie të mira me palët e tjera relevante të interesuara.
- Nëse ftoheni si OSHC që të paraqisni komente, sigurohuni që t'i dorëzoni ato me kohë. Mos harroni të jenë të qartë dhe konciz!
- Nëse ju jepet mundësia për të bërë prezantim në të folur në një seancë publike, OSHC-të gjithashtu duhet të dorëzojnë deklaratat e tyre në formë të shkruar. Përfshini në këto shkresa informata mbi organizatën tuaj dhe përvojën e saj në këtë temë.
- Sigurohuni që i dini rregullat e punës dhe aranzhimet rreth parashtrimit të pyetjeve. Provoni dhe jini të fokusuar në çështjen(et) që preken në takim.

Kini ndikim

- Merrni në konsideratë që të bashkëpunon me OSHC të tjera, pasi që kjo mund të jetë më efektive.
- Jini të përkushtuar! Për të ndikuar në vendime nevojitet përfshirje dhe angazhim i rregullt.

³⁷ Kuvendi i Kosovës, *Information and Public Relations Strategy of the Assembly of Kosovo*, 25 tetor 2012, fq. 6; OSCE, *Co-operation of the Assembly of Kosovo with Civil Society*, mars 2013, fq. 10-11.

Kutia 8 - RAST STUDIMOR: Përfshirja e suksesshme e shoqërisë civile – Ligji mbi OJQ-të në Kosovë

Një nga shembujt më të mirë të përfshirjes së suksesshme të shoqërisë civile në procesin legjislativ është plotësim-ndryshimi i *Ligjit mbi OJQ-të*, i miratuar në vitin 2009 dhe i plotësuar-ndryshuar në vitin 2011.

Debati publik: Pas vendimit për plotësim-ndryshimin e këtij ligji, në fillim të vitit 2010, u organizuar një debat publik nga Departamenti i Regjistrimit dhe Ndërlidhjes me OJQ-të (që gjendet në kuadër të MAP-it) për prezantimin e draftit fillestar, dhe përfaqësues nga OSHC të ndryshme ishin ftuar në debat. Pas shqetësimeve të shprehura nga OSHC-të rreth propozimeve të MAP-it, OJQ-të ishin ftuar që të merrnin pjesë në procesin e hartimit të ligjit.

Grupi punues: qeveria kishte përzgjedhur dhjetë përfaqësues të OSHC-ve për të marrë pjesë në një Grup Punues qeveritar. Pas dy muajsh ishte kompletuar një version përfundimtar i projektligjit, i cili adresonte nevojat dhe shqetësimet e shoqërisë civile.

Problemi: Megjithatë, në qershor 2010, një ligj krejtësisht tjetër nga ai i miratuar nga Grupi punues ishte prezantuar nga ana e MAP-it. Ky version përmbante dispozita që ishin në kundërshtim me ato të rëna dakord nga Grupi Punues. Paralelisht me procesin zyrtar, që përfshinte shoqërinë civile, ishte zhvilluar një me institucionet e ndryshme shtetërore. Pasi që Zyra për Shërbime dhe Mbështetje Ligjore kishte qenë e përfshirë në mënyrë aktive në Grupin Punues, dhe pas ankesave nga OSHC-ve, ky version i projektligjit nuk u pranua.

Reagimi i shoqërisë civile: OSHC-të ishin mobilizuar dhe kishin kryer aktivitete të avokimit (përfshirë hulumtime, debate televizive, intervista, ekspertizë ndërkombëtare dhe rekomandime me shkrim), dhe u zhvilluan takime me zyrtarë të nivelit të lartë të Qeverisë së Kosovës, Kuvendit të Kosovës, institucioneve ndërkombëtare dhe akterëve të tjerë, në mënyrë që t'u bëhej presion akterëve që mund të ndikonin në proces.

Rezultati i avokimit: pas këtyre aktiviteteve të avokimit, MPA tërhoqi versionin e saj dhe Grupi Punues qeveritar vazhdoi punën e tij në finalizimin e projektligjit, i cili u miratua përfundimisht nga Kuvendi i Kosovës në gusht 2011.

Si ishte shoqëria civile e suksesshme?

- Reagimi me kohë, bazuar në ekspertizë
- Kombinimi i metodave të ndryshme të avokimit
- Përpjekje të përbashkëta të palëve të përfshira, bazuar në interesin dhe respektin për rolin e secilës organizatë të përfshirë
- OJQ-të mbetën të përkushtuara për monitorimin e procesit deri në fund

4.3 Mekanizmat e pjesëmarrjes në nivelin komunal

Ka një numër të mekanizmave të pjesëmarrjes publike në nivelin komunal, shumica e të cilave janë përcaktuar në kuadër të *Ligjit për Vetëqeverisje Lokale*. Këto janë të një rëndësie të veçantë për dy arsye. Së pari, në sistemin e decentralizuar administrativ të Kosovës, shumica e vendimeve që ndikojnë në jetën e përditshme merren dhe zbatohen në nivelin komunal. Së dyti, proceset e vendimmarrjes në nivelin komunal janë shpesh më të lehta për të pasur qasje në to dhe për të ndikuar sesa në proceset vendimmarrëse në nivelin qendror. Për pasojë, pjesëmarrja në nivelin komunal është shpesh më e lehtë dhe ka gjasa të ketë një ndikim më të menjëhershëm. Në këtë pjesë listohen disa nga mekanizmat më të rëndësishme të pjesëmarrjes së publikut në nivel komunal të paraparë me ligjet e Kosovës.

E drejta për t'u konsultuar

Në interes të përfshirjes së publikut në hartimin e politikave, *Udhëzimi Administrativ 2008/09 për Transparencën në Komuna* kërkon që të gjitha aktet normative, përfshirë rregulloret dhe vendimet e Kuvendit të Komunës dhe organeve të tjera komunale, duhet të kalojnë nëpër diskutime publike para miratimit të tyre.³⁸ Konsultimi mund të përfshijë, për shembull, dëgjimet publike dhe konsultimet me grupet e interesit, gjë që vendoset nga organi komunal që propozon aktin në fjalë.³⁹

³⁸ Udhëzimi Administrativ i MAPL-së Nr. 2008/09 për Transparencën në Komuna, Neni 3.1.

³⁹ Ibid., Neni 7.

Kuvendi Komunal

Të gjitha mbledhjet e Kuvendit Komunal duhet të jenë të hapura për pjesëtarët nga publiku, të cilët duhet të lejohen të ndjekin dhe të marrin pjesë në këto mbledhje, në përputhje me Rregulloren e Punës së Komunës përkatëse.⁴⁰ Vetëm në situata të caktuara Kuvendi Komunal mund të vendosë të përjashtojë publikun nga mbledhjet e tij.⁴¹

Komiteti për Komunitete

Komiteti për Komunitete, i cili funksionon në kuadër të të gjitha Kuvendeve Komunale, është mekanizëm i rëndësishëm për pjesëmarrjen e komuniteteve jo-shumicë. Secili komunitet në komunë, pavarësisht nga madhësia, duhet të jetë i përfaqësuar në këtë komision. Komiteti për Komunitete është përgjegjës për të siguruar që të drejtat dhe interesat e komuniteteve të respektohen dhe mund t'i japë rekomandime drejtpërdrejt Kuvendit Komunal.⁴² Nëse dalim çfarëdo ankesash, ato duhet t'i dorëzohen këtij komisioni me shkrim.

Komitetet Konsultative Komunale

Këto komitete mund të themelohen nga Kuvendi Komunal me qëllim të pjesëmarrjes së qytetarëve në procesin e vendimmarrjes.⁴³ Komitetet Konsultative mund të dorëzojnë propozime, të kryejnë hulumtime dhe t'i japin mendime Kuvendit Komunal. Komunitat mund të formojnë aq komitete sa nevojiten, dhe anëtarësia e tyre duhet të përfshijë qytetarë dhe përfaqësues të OSHC-ve.⁴⁴

Zëvendës-Kryesuesi për Komunitete

Në komunat ku të paktën 10 për qind e qytetarëve të komunës u përkasin komuniteteve që nuk janë shumicë në atë komunë, posti i Zëvendës-Kryetarit për Komunitete në Kuvendin Komunal është i rezervuar për përfaqësuesin e këtyre komuniteteve.⁴⁵ Ai/ajo ka për mandat që të shqyrtojë të gjitha ankesat nga pjesëtarët e komuniteteve në lidhje me shkeljet e të drejtave të tyre përmes akteve apo vendimeve të Kuvendit Komunal. Zëvendës-Kryesuesi, në rrethana të caktuara, mund t'i dorëzojë në Gjykatë Kushtetuese aktet apo vendimet që konsiderohen se shkelin të drejtat e garantuara me Kushtetutë.⁴⁶

Dëgjimet publike

Në dëgjime publike qeveria komunale paraqet politikat e saj dhe fton publikun për komente dhe propozime. OSHC-të mund të ftohen për të kontribuar me prezantime me gojë dhe me shkrim. *Ligji për Vetëqeverisjen Lokale* i detyron Komunitat që të mbajnë takime formale publike së paku dy herë në vit.⁴⁷

Dëgjimet buxhetore

Në përputhje me *Ligjin mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë*, Kuvendet Komunale janë të detyruar të mbajnë dëgjime publike mbi projekt-buxhetin e tyre vjetor.⁴⁸ Pasi që buxheti komunal, në shumë mënyra, përcakton politikat komunale, pjesëmarrja e shoqërisë civile në mbledhje të tilla është kyçe për të ndikuar në prioritetet e politikave komunale.

Iniciativat qytetare

Banorët e komunës mund të propozojë rregullore (në kuadër të kompetencave të komunave), për miratim nga Kuvendi Komunal ose për votim nga ana e qytetarëve.⁴⁹ Rregullorja e propozuar duhet të nënshkruhet nga të paktën 15 për qind e votuesve të komunës dhe t'i dërgohet Kryesuesit të Kuvendit Komunal. Kuvendi Komunal është i obliguar pastaj që ta diskutojë atë brenda 60 ditëve.

⁴⁰ Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale, Neni 45.1.

⁴¹ Ibid., Neni 45.3.

⁴² Ibid., Neni 53.2.

⁴³ Ibid., Neni 73.

⁴⁴ Ibid., Neni 73.

⁴⁵ Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale, Neni 54.1.

⁴⁶ Kushtetuta, Neni 62.

⁴⁷ Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale, Neni 68.

⁴⁸ Ligji Nr. 03/L-048 mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë, Neni 61.2.

⁴⁹ Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale, Neni 70.

Kutia 9 - Të drejtat gjuhësore në nivelin komunal

Siç u diskutua shkurtimisht në kapitullin 4.1, gjuhëve të komuniteteve jo-shumicë mund t'i jepet status i veçantë në nivelin komunal (*Ligji për Përdorimin e Gjuhëve*, neni 2 dhe 8):

Gjuha zyrtare – në rastet kur një komunitet, gjuha amtare e të cilit nuk është gjuhë zyrtare në Kosovë, përfaqëson të paktën 5 për qind të popullsisë së përgjithshme të komunës. Në Prizren, gjuhës turke i është dhënë ky status, pavarësisht nga demografia.

Gjuha në përdorim zyrtar – në rastet kur një komunitet përbën mbi 3 për qind të popullsisë së përgjithshme të komunës. Ky status i jepet një gjuhe nëse është folur tradicionalisht në një komunë.

Një gjuhë zyrtare në nivelin komunal gëzon, në atë komunë të veçantë, barazi të plotë me të dy gjuhët zyrtare të Kosovës. Një gjuhë në përdorim zyrtar u jep anëtarët e komunitetit të drejtën për të komunikuar me institucionet komunale në atë gjuhë.

E drejta për petition

Cilido person apo organizatë mund t'i paraqesë Kuvendit Komunal petition në lidhje me çështjet që kanë të bëjnë me përgjegjësitë dhe kompetencat e Komunës. Pastaj Kuvendi Komunal është i obliguar që të marrë parasysh petitionin, në pajtim me Statutin dhe Rregulloren e Punës.⁵⁰

Referendumi

Qytetarët e komunës mund të kërkojnë që një rregullore e miratuar nga Kuvendi Komunal të hidhet në referendum nga qytetarët.⁵¹ Referendumi konsiderohet të jetë metoda më e drejtpërdrejtë për përcaktimin e qëndrimeve të popullsisë për një çështje të veçantë të politikave publike, dhe është një mjet i fuqishëm për të ndikuar në vendimmarrje. Ai paraqet, megjithatë, një proces që shpenzon kohë dhe energji, pasi që kërkon që nënshkrimet e të paktën 10 për qind të votuesve të regjistruar të komunës të mbledhen brenda tridhjetë ditësh pas miratimit të rregullores përkatëse.⁵² Duke qenë kështu, referendumi duhet të shfrytëzohet vetëm kur vendimet kyçe për të ardhmen e komunës janë në rrezik dhe një përpjekje e përbashkët e shoqërisë civile mund realisht të pritët.

Largimi i Kryetarit të Komunës

E drejta për largimin e Kryetarit të Komunës nga detyra është mekanizëm i demokracisë lokale që mund të iniciohet nga qytetarët.⁵³ Nëpërmjet këtij mekanizmi votuesit e regjistruar bëhen vendimmarrës. Kur 20 për qind e votuesve të regjistruar në një komunë nënshkruajnë një nismë për të kërkuar largimin e Kryetarit të Komunës, Komuna është e obliguar të mbajë një referendum. Nëse shumica e votuesve votojnë në favor të largimit të Kryetarit të Komunës, duhet të shpallen zgjedhje të reja për Kryetar të Komunës nga Presidenti i Kosovës.⁵⁴ Ashtu si referendumi, ky parqet një mekanizëm pjesëmarrjeje që kërkon shumë resurse, dhe duhet të shfrytëzohet vetëm në rrethana të skajshme, kur të jenë shteruar të gjitha opsionet.

Sfidat

- Komunitat nganjëherë nuk organizojnë dëgjime publike dhe dëgjime buxhetore ashtu siç kërkohet me ligj ose nuk e informojnë publikun, përfshirë OSHC-të, në mënyrë adekuate mbi kohën dhe vendin e mbledhjeve.
- Në shumë komuna, Kuvendet Komunale nuk kanë kapacitete për të përfaqësuar në mënyrë efektive interesat e elektoratit të tyre dhe për të mbajtur administratën komunale llogaridhënëse për punën e saj. Në rrethana të tilla, mekanizmat e pjesëmarrjes që kanë për cak Kuvendin Komunal mund të ketë vetëm një ndikim të kufizuar në politikat komunale

⁵⁰ Ibid., Neni 69.

⁵¹ Ibid., Neni 71.

⁵² Ibid., Neni 71.2.

⁵³ Ibid., Neni 72.

⁵⁴ Ligji Nr. 03/L072 mbi Zgjedhjet Lokale, Neni 4.4.

Këshilla praktike

Shumë nga këshillat praktike të dhëna në kapitullin mbi mekanizmat e pjesëmarrjes në nivelin qendror janë njëlloj të vlefshme për nivelin komunal. Megjithatë, ka disa çështje specifike që duhet të kihet parasysh.

- **Konsultoni Statutin e Komunës dhe rregulloren të tjera përkatëse komunale.** Edhe pse parimet e përgjithshme janë të njëjta, secila Komunë ka procedurat e veta të veçanta në lidhje me mekanizmat e pjesëmarrjes. Sipas ligjit, secila Komunë duhet të miratojë rregulloren për mekanizmat e pjesëmarrjes së qytetarëve⁵⁵
- **Vendosni marrëdhënie të mira me zyrtarët komunalë relevantë.** Si rregull, këta zyrtarë janë ata të cilët zhvillojnë dhe zbatojnë politika.
- **Mos bëni vetëm kritika, ofroni ndihmë.** Administratat komunale shpesh kanë kapacitete të kufizuara dhe kërkesat tuaja mund të shihen si një ngarkesë për një administratë tashmë të tej-ngarkuar. Prandaj, nëse është e mundur, ofroni ndihmën dhe ekspertizën tuaj për të siguruar zbatimin e propozimeve tuaja.

Si të dorëzoni një peticion/kërkoni një referendum/kërkoni largimin e Kryetarit të Komunës

- Me rastin e mbledhjes së nënshkrimeve duhet të mblidhni informata personale në lidhje me votuesit, për vërtetuar peticionin/kërkesën. Peticioni/kërkesa juaj duhet të përfshijë titullin e peticionit/kërkesës, si dhe emrin, mbiemrin, vendin e lindjes, nënshkrimin dhe datën e nënshkrimit (për secilin prej nënshkruesve).
- Bashkëpunimi me OSHC-të e tjera është *thelbësor* në mënyrë që të mblidhni numrin e nënshkrimeve të nevojshme dhe të krijoni mbështetjen e publikut.

Kutia 10 - RAST STUDIMOR: Task Forca për Arsimin e Romëve, Ashkalive dhe Egjiptasve

Në nëntor 2011 është formuar në task forcë në Komunën e Fushë Kosovës, me nismën e OJQ-së ECMI Kosova. Qëllimi i kësaj task force ishte për të përmirësuar ofrimin e arsimit për romët, ashkalitë dhe egjiptasit në komunë nëpërmjet koordinimit dhe priorizimit të aktiviteteve dhe monitorimit të zbatimit të komponentit të arsimit të *Planit Komunal të Veprimit për Integrimin e Komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptas*.

Task Forca punon ngushtë me shoqërinë civile në shkëmbimin e informatave relevante për aktivitetet, problemet me të cilat përballen dhe nevojat e OSHC-ve dhe të Komunës. Anëtarësia e task forcës përfshin zyrtarët komunalë, stafin e shkollave dhe përfaqësuesit e të gjitha OSHC-ve aktive në komunë, qoftë si anëtarë të plotë apo si vëzhgues në Task Force.

Dobitë e tjera

- Si rezultat i takimeve të rregullta të Task Forcës është përmirësuar dukshëm koordinimi në mes të akterëve që punojnë në fushën e arsimit të romëve, ashkalive dhe egjiptasve
- Task Forca ka forcuar marrëdhëniet në mes të Komunës dhe përfaqësuesve të shoqërisë civile aktive në komunë.
- Task Forca siguron që zyrtarët komunalë të pajisen me informatat më të fundit mbi problemet e identifikuara dhe gjithashtu shërben si organ këshillëdhënës dhe i jep Komunës rekomandime.

Shihni ECMI Kosova, 'Manual për përmirësimin e ofrit të arsimit për komunitetet romë, ashkali dhe egjiptas: praktika të mira dhe rekomandime', tetor 2012

⁵⁵ Ligji Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisje Lokale, Neni 68.

5. AVOKIMI

Kjo broshurë deri këtu ka përshkruar mekanizma të shumtë të pjesëmarrjes së publikut dhe ka dhënë këshilla se si të shfrytëzohen këto mekanizma në mënyrë efektive. Megjithatë, në mënyrë që OSHC-të të ndikojnë në mënyrë efektive në vendimmarrjen e qeverisë, përdorimi i mekanizmave të tilla pjesëmarrjes të duhet të jetë pjesë e një strategjie më të gjerë të avokimit, e cila mirë-përdor një gamë shumë të gjerë të mjeteve për të ndikuar në vendimmarrje. Ky kapitull shpjegon shkurtimisht elementët kyçë për zhvillimin dhe zbatimin e strategjive të suksesshme të avokimit. Kjo pjesë bazohet në udhëzuesin e ECMI Kosovës për avokim *Avokimi për arsim për komunitetet minoritare në Kosovë: Udhëzues për shoqërinë civile*.

Çfarë është avokimi?

Avokimi është proces që nënkupton tërheqjen e vëmendjes për një çështje shqetësuese, në mënyrë që të binden ata që kanë kompetenca vendimmarrëse për të mbështetur një kauzë apo drejtim veprimi të. Avokimi shkon përtej pjesëmarrjes së thjeshtë dhe shikon drejt strategjive të orientuara nga veprimet për negociimin e zgjidhjeve konkrete. Ai është proces diskutimesh publike që kërkon një kuptim të qartë të asaj se cili është problemi që synoni të adresoni dhe si do ta adresoni atë. Avokimi është më së shumti efektiv kur është i planifikuar mirë dhe ndjek një qasje sistematike. Më poshtë janë përshkruar gjashtë hapa kyçë në zhvillimin dhe zbatimin e një strategjie të avokimit.

Avokimi: qasje prej gjashtë hapash?

Hapi 1 – Identifikoni problemin dhe zgjidhjen

Avokimi fillon nga të kuptuarit se ekziston një problem që besoni se duhet të adresohet, një shqyrtim se përse ekziston problemi dhe kush ndikohet nga ai, si dhe identifikimi i asaj që mund të bëhet për të zgjidhur atë. Qëllimi i përgjithshëm i avokimit juaj është që të kontribuoni në zgjidhjen e këtij problemi nëpërmjet zgjidhjeve që keni identifikuar. Duke i përkushtuar kohë dhe energji për të studiuar dhe kuptuar sfidat me të cilat përballet komuniteti juaj jo vetëm që do të ju mundësojë që të identifikoni çfarëdo problemesh kuptimplota dhe të rëndësishme, por do të sigurojë që të gjitha aktivitetet tuaja të jenë sa më efektive që të jetë e mundur.

Kutia 11 – Objektivat SMART

Specifike	→ Çfarë saktësisht doni që të ndodhë? → Çfarë doni të bëni, përse dhe për kë?
Të Matshme	→ Si do ju përcillni progresin tuaj? → Si do ta dini kur është arritur qëllimi juaj
Të Arritshme	→ Sa realiste janë objektivat tuaja? → A është e mundshme në afatin e propozuar/në klimën politike/me resurset në dispozicion?
Relevante	→ A është relevant për të gjitha palët e interesuara, përfshirë komunitetet jo-shumicë? → A është relevant për kontekstin vendor të Kosovës?
Të kufizuara në kohë (Time-bound)	→ Sa ka kohë në dispozicion? → Cila është korniza kohore e përcaktuar nga procesi i politikë-bërjes? → Deri kur doni që të arrihen qëllimet tuaja?

Hapi 2 – Përcaktoni objektivat tuaja

Vendosni se çfarë doni të arrini në afat të shkurtër dhe të gjatë, dhe përcaktoni objektiva të qarta dhe të arritshme për qëllimet tuaja. Sigurohuni që të vlerësoni kapacitetin e organizatës tuaj, si pikat e forta, arritjet e kaluara, mësimet mëparshme të nxjerra, kufizimet, burimet në dispozicion, partnerët e mundshëm, etj. Hulumtoni se çfarë tashmë është duke bërë nga organizata të tjera dhe se si mund të kontribuoni në mënyrë që të jeni më efektivë.

Hapi 3 – Identifikimi audiencën tuaj të synuar

Identifiko objektivin(at) e përpjekjeve tuaja për avokim: një person ose disa njerëz me ndikim nga institucionet kryesore. Më së miri është që të filloni një fushatë me objektiva të arritshme. Merrni në konsideratë se kush ka përgjegjësinë për të marrë vendimin që dëshironi, dhe kush është në pozitë për të ndikuar në këtë vendim.

Kutia 12 – Mjetet e mundshme për avokim

- **Mekanizmat e pjesëmarrjes:** shfrytëzoni mekizmat e pjesëmarrjes të diskutuar në këtë publikim, si petitionet dhe kërkesat për qasje në informata. Ato mund të jenë mjete të vlefshme avokimi.
- **Vizitat:** takimet e drejtpërdrejta me vendimmarrësit për të diskutuar vizionin tuaj të ndryshimeve
- **Inspektimet:** ftoni vendimmarrësi për të vizituar zonën në fjalë për të parë problemin drejtpërdrejt
- **Mediat:** tërhiqni vëmendjen e mediave për kauzën tuaj
- **Publikimet:** hartoni raporte ose komentare për shpërndarje, për kauzën tuaj
- **Letrat:** dërgojuni letra vendimmarrësve që t'ua prezantoni atyre ndryshimet që parashihni
- **Mbështesni stafin:** bindni stafin rreth vendimmarrësit për të mbështetur ndryshimin tuaj.

Hapi 4 - Planifikoni aktivitetet tuaja

Planifikoni se si do të arrini objektivat tuaja, duke marrë parasysh çfarë metoda do të përdorni, çfarë do të jetë mesazhi juaj, çfarë informata do të ofroni dhe çfarë përgjigjesh mund të ju nevojiten. Shqyrtoni se cila metodë e avokimit do të ishte më e dobishme për arritjen e qëllimit tuaj dhe më të menaxhueshme me burimet tuaja në dispozicion. Sigurohuni që të përcaktoni një afat kohor të qartë dhe përcaktoni rolet dhe përgjegjësitë.

Hapi 5 – Veproni dhe përcillni

Pasi të keni një plan, është koha për të filluar veprime. Mos harroni, ndryshimet kërkojnë kohë! Përgatituni për angazhim të gjatë dhe përpikuni të mbetni pozitivë. Sigurohuni që të përcillni deri në fund secilin aktivitet për të siguruar se ka ndikim në nxitjen e ndryshimeve. Vendimmarrësit nuk kanë të ngjarë të veprojnë bazuar në një mbledhje ose letër.

- Dërgoni e-mail pas çdo mbledhjeje, përfshirë një përmbledhje të asaj që u diskutua dhe çfarë u ra dakord.
- Përcillni progresin brenda 2 – 3 javësh (d.m.th. telefononi ose thirrni një mbledhje)
- Dërgoni një letër falënderimi kujt do që ju ka ndihmuar në avokim
- Nëse një vendimmarrës nuk mund të përgjigjet në një pyetje në atë kohë, kërkoni që të ju japin një afat tjetër për përgjigje.

Hapi 6 - Monitorimi dhe vlerësimi

Monitorimi dhe vlerësimi ju ndihmojnë për të vlerësuar ndikimin e veprimeve tuaja dhe efektivitetin e metodave tuaja në mënyrë që ju mund të përshtatni qasjen tuaj. Kjo rrit përgjegjësinë e punës së organizatës suaj dhe gjithashtu do të forcojë reputacionin e organizatës suaj, duke rritur kështu ndikimin tuaj dhe aftësinë për të bërë një ndryshim. Këshillohet që të identifikoni treguesit e performancës për matjen e suksesit dhe për të siguruar që të mbani shënime mbi të gjitha aktivitetet e kryera.

Këshilla praktike

- Përkushtimi – jini sistematik, të durueshëm, dhe këmbëngulës në avokimin për ndryshime.
- Hulumtime – krijoni një fushëveprim të gjerë të njohurive mbi çështjen duke e hulumtuar çështjen/problemin në tërësi.
- Shfrytëzoni të dhënat empirike – sigurohuni që të dhënat empirike janë relevante, objektive dhe të besueshme. Kjo do të përmirësojë legjitimitetin e organizatës suaj dhe besueshmërinë te hartuesit e politikave.
- Bashkëpunimi – OSHC-të ka më shumë të ngjarë që të kenë ndikim në qoftë se punojnë së bashku duke ndarë njohuritë dhe përvojën e mëparshme. Kjo gjithashtu mund të ndërtojë konsensus, të mobilizojë resurse dhe të rrisë legjitimitetin tuaj si organizatë.
- Ndërtimi i marrëdhënieve të punës – synoni të ndërtoni dhe të ruani çfarëdo marrëdhëniesh që keni ndërtuar me zyrtarë të qeverisë. Kini parasysh se avokimi ka të bëjë edhe me njohjen dhe inkurajimin e praktikave të mira nga ana e qeverisë.